

GABRIELA BOANGIU¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: povestirea vieții, comunism, memorie colectivă, document etnologic, proprietate.

Despre proprietate și identitate culturală în Perioada comunismului - povestiri ale vieții

Rezumat

Istoriile de viață sau biografiile sociale, numite uneori și „istoriile mărunte”, fascinează nu doar dintr-o perspectivă estetică sau ușor nostalgică, așa cum se întâmplă uneori cu scrierile memorialistice, ci prin bogăția abordărilor pe care le face posibile în cadrul științelor sociale. Fiind vorba de „istoria trăită”, de coborârea la individul-vorbitor care devine actantul principal într-un context socio-cultural și istoric mai amplu, caracteristicile relatării fenomenului viu ar trebui evidențiate în momentul consemnării, înregistrării unor mărci ale acestuia. Arhivarea presupune, inevitabil, „înghețarea” faptului trăit, de aceea cercetătorului i se cere o atenție deosebită în conservarea „vie” a povestirilor vieții, ținându-se cont de dinamica documentului „deschis”. Studiul prezintă câteva biografii sociale ale unor respondenți care au trăit perioada de început a regimului comunist, schimbările politice, naționalizarea, colectivizarea, deportările, problematica gravă a cotelor, o dinamică a politicii de stat, dar și a mentalităților.

---

¹ Institutul de Cercetari Socio-Umane “C.S.Nicolăescu-Plopșor”, Craiova, al Academiei Române.

Keywords: life story, communism, collective memory, ethnological document, property.

About Property and Cultural Identity in The Communist Period – Life Stories

Summary

Life stories or social biographies, sometimes called “small histories” fascinate not only from an aesthetic or slightly nostalgic perspective, as it happens with memoirs, but through the richness of the possible approaches in social sciences. Talking about “living history”, the descent to the individual-speaker who becomes the main actor in a broader socio-cultural and historical context, the narrative characteristics of the living phenomenon should be highlighted at the recording of some of its marks. Archiving inevitably implies the “freezing” of the lived fact, so the researcher is required to pay special attention to the “live” preservation of life stories, taking into account the dynamics of the “open” document. Moreover, the study presents a few social biographies of some respondents who experienced the beginning of the communist regime, political changes, nationalization, collectivization, deportations, the issue of quotas, a dynamic of state policy and mentalities.

Despre proprietate și identitate culturală în Perioada comunismului - povestiri ale vieții

Introducere

Istoriile de viață sau biografiile sociale, numite uneori și „istoriile mărunte”, fascinează nu doar dintr-o perspectivă estetică sau ușor nostalgică, așa cum se întâmplă uneori cu scrierile memorialistice, ci prin bogăția abordărilor pe care le face posibile în cadrul științelor sociale. Fiind vorba de „istoria trăită”, de coborârea la individul-vorbitor care devine actantul principal într-un context socio-cultural și istoric mai amplu, caracteristicile relatării fenomenului viu ar trebui evidențiate în momentul consemnării, înregistrării unor mărci ale acestuia. Arhivarea presupune, inevitabil, „înghețarea” faptului trăit, de aceea cercetătorului i se cere o atenție deosebită în conservarea „vie” a povestirilor vieții, ținându-se cont de dinamica documentului „deschis”.

Biografia socială – document etnologic „deschis”

Mai întâi, ce denumim document „deschis”? Este vorba despre caracterul procesual al fenomenelor investigate și despre necesitatea configurării unor documente care să poată permite reveniri în timp, sau interpretări ulterioare ale colecțiilor de documente întocmite, astfel încât să nu lipsească anumite detalii privind biografia respondentului, contextul socio-cultural, contextul înregistrării etc. Absența unor astfel de detalii ar vicia documentul iremediabil, iar astfel de situații sunt binecunoscute în etapele incipiente ale folcloristicii. Acestor observații trebuie să li se atașeze și cerința implicită a oricărui studiu contemporan de folcloristică și anume aceea de a întemeia propria colecție de documente necesare explorării temei de cercetare abordate, „the folklorist must be an experienced fieldworker, whose starting point in building up a study would be his own collection”². Totodată „collecting should not stop at the literal transcript of the text, but should consider the close relationship between the text and the individuals and should record the general atmosphere in which the text is transmitted”³.

De aici rezultă, de fapt, caracterul exploratoriu al colecției de povestiri ale vieții/biografii sociale, pentru că trebuie să răspundă unei intenții de cercetare, unei *interogații-ipoteză* de lucru a cercetătorului, de aceea „o povestire a vieții înseamnă mai ales explorarea unui câmp de posibilități: detaliile, relatarea faptelor concrete ale trăitului, complexitatea implicărilor emoționale urnesc percepția din încremenirile ei și o fac să se deschidă sensului, sensurilor”⁴. Cercetătorul se află în poziția de a tătona, de a explora experiențe de viață, de a „provoca” chiar

² Linda Degh, *Story-telling in a Hungarian Peasant Community*, translated by Emily M. Schossberger, Indiana University Press, Bloomington/ London, 1969, p. 53.

³ *Ibidem.* „Culegerea nu trebuie să se oprească la transcrierea literală a textului, ci trebuie să ia în considerare relația strânsă dintre text și indivizi și ar trebui să înregistreze atmosfera generală în care este transmis textul”. (Traducere: Ella Kis-Toth)

⁴ Smaranda Vultur, *Memoria salvată – Evreii din Banat, ieri și azi*, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 9.

atitudini față de anumite evenimente „uitate” uneori de interviuat. Între cei doi, cercetător și interviuat, trebuie să se stabilească o relație spontană, chiar dacă intenția de cercetare implicită a folcloristului o poate plasa în zona artificialului, creatului, experimentalului. Natura relațiilor umane favorizează stabilirea unui dialog în care cercetătorul trebuie să aibă abilitatea să se dezvăluie pe sine cât mai puțin pentru a evita producerea „răspunsurilor dorite”, provocând totodată dezvăluiri din partea subiectului cercetării, devenit deja partener de dialog și nu doar sursă de informare.

Povestirile de viață/life histories/biografiile sociale se dezvăluie întotdeauna ca un document, un „document deschis” datorită caracterului procesual al cercetării, corelat cu dinamica fenomenelor. Caracterul exploratoriu al documentului evidențiază faptul că acesta nu e doar etapa în cercetare, așa cum s-a menționat uneori⁵ și nici scop al cercetării, astfel de distincții abstracte plasându-se mai degrabă în sfera unor aspecte didactice, deoarece documentul etnologic este și interogație, și construcție, și creație.

Mai mult, un document etnologic viabil este cel care permite noi deschideri, noi abordări, noi puncte de plecare, noi interogații. În acest sens, Ricœur sublinia: „în plan epistemologic, autonomia istoriei față de memorie se afirmă cu cea mai mare forță la nivelul explicației/comprehensiunii. (...) nu există document fără întrebare, nici întrebare fără proiect de explicație. Documentul devine dovadă tocmai în raport cu explicația”⁶.

Deși Ricœur se referă la documentul istoric, extrapolarea se poate face și în domeniul folcloristicii, avându-se în vedere caracteristicile arhivării și istorizării faptelor socio-culturale. Astfel, el afirma că „nimic nu este în sine document, chiar dacă orice reziduu al trecutului este potențial urmă. Pentru istoric, documentul nu este pur și simplu dat, așa cum ar putea sugera ideea de urmă lăsată. El este căutat și găsit. Mai mult, el este circumscris și, în acest sens, constituit, instituit ca document, prin interogare”⁷.

Autorul face referință directă și la documentele de istorie orală/biografii sociale, evidențiind că „aceiași caracterizare a documentului prin interogația ce i se aplică e valabilă pentru o categorie de mărturii nescrise, mărturiile orale înregistrate pe care microistoria și istoria timpului prezent le folosesc mult. Ele au un rol considerabil în conflictul dintre memoria supraviețuitorilor și istoria deja scrisă. Or, aceste mărturii orale nu constituie documente decât după ce sunt înregistrate; ele părăsesc atunci sfera orală pentru a intra în sfera scrierii, îndepărtându-se astfel de rolul de mărturie din conversația curentă. Se poate spune atunci că memoria e arhivată, documentată. Obiectul său a încetat de a mai fi o amintire în sensul propriu al cuvântului, adică nu se mai află într-o relație de continuitate și de apropiere cu un prezent al conștiinței”⁸.

Deși granița dintre studiile calitative și cele cantitative este foarte strictă, în ceea ce privește obținerea unor rezultate viabile este necesară utilizarea cumulativă a mai multor tehnici și metode de investigație. Metodele calitative se caracterizează printr-o mare libertate în

---

⁵ Ioana R. Fruntelată, *Narațiunile personale în etnologia războiului*, Ed. Ager, București, 2004, p. 18: „documentul etnologic nu reprezintă scopul etnologiei, ci etapa necesară a constituirii obiectului, piatra de temelie a edificiului interpretativ”.

⁶ Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*, Ed. Amarcord, Timișoara, 2001, p. 221-222.

⁷ *Ibidem*, p. 216.

⁸ *Ibidem*, p. 216-217.

abordarea atât a tematicii, cât și a intervievaților.

Caracterizându-se prin fluiditate, improvizație, studiile calitative se realizează într-un orizont deschis, însă nu lipsit de organizare. De aceea, se mulează mult mai bine pe un context spontan, care să antreneze implicarea activă a intervievaților în derularea dialogului, într-un climat care, deși vizează înregistrarea, trebuie să păstreze și să favorizeze desfășurarea unei situații dialogice naturale.

Această atitudine va favoriza și deschiderea, orientarea spontană a temei abordate către ramificații neluate în calcul inițial, dar care se dovedesc fecunde pe parcurs. Rigoarea, structurarea prestabilită a chestionarelor, anchetelor de teren – metode cu tentă cantitativă, vin să întregescă într-o manieră extinsă, uneori statistică, elementele observate la nivelul unor comunități restrânse, însă o organizare viabilă a acestora nu se poate realiza fără un studiu calitativ pilot, orientativ.

Super-raționalizarea metodologică, sociologizantă specifică metodelor cantitative se dovedește uneori mult prea rigidă în surprinderea unor aspecte de detaliu socio-cultural a unor cazuri particulare, chiar atipice în comparație cu situația generală, pierzându-se astfel informație relevantă. Rolul studiilor calitative, printre care metoda folosirii povestirilor de viață (life histories) este foarte des utilizată este unul de importanță majoră mai ales în astfel de cazuri „mărunte”, însă relevante pentru întreaga comunitate. Putem considera fecundă o astfel de orientare a metodei folosirii povestirilor vieții/life histories/biografiilor sociale asupra cazului relevant, asupra unor „personaje vorbitoare”, prin care comunitatea, structurile sociale pot fi investigate ca reflectare a unor situații particulare, în „faptul (de viață) trăit” în condițiile temei investigației noastre – statutului proprietății și dinamica mentalităților în perioada postcomunistă.

Totodată, trebuie să fie menționate posibilitățile de manipulare în direcții lipsite de fundament științific a unor documente de istorie orală/biografie socială, „entuziasmul pentru povestirile vieții duce la unele exagerări, fie că acestea sunt privite ca obiect sau ca metodă de studiu. Din punct de vedere etnologic, antropologic sau naratologic, relativitatea și fragmentarismul induse de absolutizarea unei perspective individuale pot duce la interpretări lipsite de valoare științifică”⁹.

Configurarea colecției de istorie orală/biografii sociale necesită o atenție dublă, metodologică și, totodată, deontologică. În acest sens, cerințele metodologice se intersectează cu cele de etică profesională. Acestea pot fi ușor corelate cu binomul obiectivitate-subiectivitate, iar constituirea oricărui document etnologic trebuie să se raporteze la această problematică. Astfel, „ținând cont de variabilele de context ce conferă caracter de unicat fiecărei performări în culturile orale, trebuie să acceptăm faptul că documentele etnologice sunt producții parțial fictive, rezultat al integrării sensului transmis de creator (interpret) în grila cu fisuri subiective a competenței și obiectivelor cercetătorului. Până la un punct, chiar și cele mai cuantificabile obiecte științifice suferă de relativitate, deoarece sunt elaborate mentale ce aspiră spre starea optimă de cunoaștere, dar nu ating incontestabil adevărul ultim”¹⁰.

O posibilă definiție a documentului etnologic o întâlnim în lucrarea Ioanei Ruxandra Frunteletă, *Narațiunile personale în etnologia războiului*: „documentul etnologic ar trebui să

⁹ Ioana R. Frunteletă, *Narațiunile personale în etnologia războiului*, Ed. Ager, București, 2004, p. 8.

¹⁰ *Ibidem*, p. 12-13.

fie un act prin care se constată un fapt de cultură populară sau un text scris sau tipărit sau altă mărturie servind la cunoașterea unui fapt real de cultură populară, actual sau din trecut. Simplificând, am putea spune că **documentul etnologic** este un înscris prin care unui fapt din realitate i se atribuie valoare etnologică. A vorbi despre *documente orale* este impropriu, pentru că, după cum am văzut, sensul cuvântului document implică o fixare pe un suport material (hârtia, caseta, pelicula, CD-Rom-ul, acestea trei din urmă consemnând mai fidel elementul oral) ce asigură caracterul controlabil și calitatea de dovezi palpabile a documentelor. Pentru a deveni document etnologic, faptul de cultură populară nonmaterială trebuie *textualizat*, adică transformat în *enunț* scriptural sau audio-vizual arhivabil, având *o coerență interioară, limite clare și o fixare spațială care să-i asigure permanența în timp*¹¹, după cum spune și Nicolae Constantinescu¹².

Alterarea „autenticității” materialului supus înregistrării, arhivării este inevitabilă, cercetătorului revenindu-i o serie de sarcini menite să contracareze această situație, mai mult „în cazul unor elemente studiate marginal în istoria disciplinei de până la el, etnologul devine, prin prestigiul lui științific, un autentificator al documentului etnologic”¹³, căci „obiectele etnologiei nu sunt date ca atare, înaintea cercetării”¹⁴.

Configurarea unui document viabil din puncte de vedere științific trebuie să aibă în vedere completarea detaliată a unei *fișe de context*, precum și a unei *fișe de povestitor*, menite să ofere suficiente detalii astfel încât să limiteze posibilitățile de manipulare neștiințifică a documentului. Claritatea definirii contextului culegerii datelor, respectarea confidențialității datelor, a identității interviuatului și asigurarea confidențialității răspunsurilor sale răspund unor cerințe etice specifice cercetării de tip etnologic, permițând totodată o abordare teoretică amplă, care să asigure „citirea” documentului cât mai nuanțat, evitând astfel manipulările de orice gen ale documentului.

Un aspect important pe care îl incumbă deontologia cercetării etnologice, în particular referitoare la studiul istoriilor de viață, este reprezentat de problema abordării semnificației pe care interviuații o atașează propriei biografii orale. Numeroase documente referitoare la etica cercetării au fost publicate, dintre care vom menționa trei coduri etice specifice folcloristicii: unul referitor la drepturile de autor (*Draft Treaty for the protection of Expressions of Folklore against Illicit Exploitation and Other Prejudicial Actions*), un altul care reglementează conservarea documentelor folclorice, în procesul creării și utilizării lor (*Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore, 1989*) și un al treilea care face referire la comportamentul folcloristului profesionist (*A Statement of Ethics for the American Folklore Society, 1988*). Totuși, condițiile particulare ce pot determina desfășurarea cercetării pot crea situații inedite, în care cercetătorul trebuie să găsească modalități etice care să răspundă acestor provocări inevitabile ale muncii de teren, „nu există substitut pentru observația continuă și

¹¹ *Ibidem*, p. 13-14.

¹² Nicolae Constantinescu, *Lectura textului folcloric*, Editura Minerva, București, p. 56 *apud* Ioana Ruxandra Frunteletă, *op. cit.*, p. 14.

¹³ Ioana R. Frunteletă, *op. cit.*, p. 14.

¹⁴ Jean Copans, *Introducere în etnologie și antropologie*, Polirom, Iași, 1999, p. 36 *apud* Ioana Ruxandra Frunteletă, *op. cit.*, p. 14.

alertă, pentru judecarea și luarea deciziilor în materie de chestiuni etice pe măsură ce acestea apar în munca zilnică a omului de știință”¹⁵.

Un alt aspect ce trebuie să-și găsească formulări în cadrul deontologiei cercetării etnologice este cel ridicat de confruntarea naratorului cu propria viață, retrăirea anumitor momente, uneori dramatice, fapt care necesită o abordare atentă și plină de tact metodologic.

Atât în ceea ce privește aspectele metodologice, cât și cele deontologice ale configurării colecțiilor de istorie orală sau biografie socială, considerăm viabilă elaborarea și aprofundarea conceptualizării „documentului deschis” pe parcursul desfășurării cercetării noastre, datorită valențelor sale fecunde pe care le evidențiază. Vom prezenta în continuare câteva biografii sociale ale unor respondenți care au trăit perioada de început a regimului comunist, schimbările politice, naționalizarea, colectivizarea, deportările, problematica gravă a cotelor, o dinamică a politicii de stat, dar și a mentalităților.

A.

... „Au dat multe mese ca să scape de pământ, ca să-l confiște, cred, că era altceva decât să-l dai la colectiv, că așa aveai niște drepturi”...

Nume si prenume: Georgeta Ștefănescu

Vârsta: 70 de ani în 2013

Data nașterii: 13 aprilie 1943

Locul de munca: Ziarul Flacăra

Pensionară.

„Când m-am născut eu era plin război mondial, Al Doilea Război Mondial, m-am născut în zi de marți. Eram în război și lumea se resimțea. Dar au venit niște nemți peste noi acolo, bunicii mei după tată ridicaseră o nouă casă cu etaj, foarte frumoasă, era una dintre cele mai frumoase case din satul Moțăței și au venit niște nemți și au ocupat cum ocupau ei, dar au fost extraordinar de cumsecade și amabili cu familia, n-au distrus nimic, cu doamnele casei s-au purtat foarte frumos, au plecat și au lăsat o impresie foarte bună în trecerea lor. S-or fi săturat și ei de război că nu mai era mult, erau aproape de *finish*. Și acolo erau copiii, că nu ne duseseră în alte părți. În timpul bombardamentului, toți din București au venit la Moțăței, aici găseau și mâncare, oricum, la țară găseai o mămligă, un pește, păsări și toate astea se găseau lejer.

Mama mea a fost o femeie închisă în ea, niciodată, cât am bătut-o eu la cap, nu a știut la ce oră m-a născut, îmi spunea mereu altceva. Eu nu am știut că mama mea a făcut un pension, nu am știut că știa nemțește, franțuzește. A fost închisă în ea fără să se exteriorizeze, poate și din cauza timpurilor grele pe care le traversam și îi era frică să mărturisească aceste lucruri. Tatăl meu... am fost extraordinar de apropiați, era Dumnezeuul vieții mele efectiv, până a murit. De mititică, de când am început să fac ochi și până a murit, el a fost Dumnezeuul vieții mele. Tatăl meu era un om de o generozitate extraordinară, avea o voce extraordinară de bas, au vrut

---

¹⁵ Honko Lauri, *Toward the Ethics of Textualisation* în „FF Network for the Folklore Fellows”, November, 2000, Publisher: The Folklore Fellows by courtesy of the Finnish Academy of Science and Letters and the Kalevala Institute *apud* Ioana Ruxandra Fruntelată, *op. cit.*, p. 15-16.

să-l ia la Operă, și aici este o poveste întreagă, și nu l-a lăsat tatăl lui care era primar în sat. Pache Ștefăneascu îl chema pe bunicul după tata. Frumoși amândoi, înalți cât ușa. Bunicul după tată nu este foarte prezent în memoria mea, s-a prăpădit prin '44-'45. Dar despre bunica dinspre tată, am multe amintiri, când veneam acasă – se întâmpla foarte rar pentru că în vacanța de vară mai mult mergeam prin tabere, stăteam împreună. Se culca pe la ora 9 seara, și pe la ora două băga capul pe ușă în camera mea – eu scriam, citeam, mă simțeam în largul meu. *Hai, să bem o fericită de cafea!* era îndemnul ei. Bunica mea, toată viața ei, avea un dar de a povesti, mi-aduc aminte de clăcile pe care le făceam la culesul porumbului, la culesul viilor... Era o nebunie, toții copiii veneau, ea povestea toate legendele pământului se învălmășeau în focul care ardea acolo, of, și bunica mea era în stare să țină două săptămâni, nu o săptămână, toată comunitatea cu gura căscată, fel de fel, de unde inventa atâtea povești... cu turcii, cu războiul cu turcii... ea îi convingea, uite aici au fost, au dres... bine, mama nu s-a împăcat niciodată, n-a agreat-o, dar nici nu a călcat-o în picioare, nu a avut deloc afinițări, eu în schimb am avut afinițări și cu tatăl ei, cu străbunicul, era negustor. Toate poveștile astea cu iz de demult poți să le aduci așa ca pe niște stele, sunt atât de frumoase.

Mama era o luptătoare până dincolo de se poate, cu o energie și o rezistență fabuloasă aproape. Tata era luat la pușcărie pentru că făcuse politică țărănistă și noi eram trecuți la chiaburi, îl luaseră și nu știau unde este dus, iarăștia care îi duceau, nu aveau nici 4 clase, veneau seara peste mama, băteau cu pumnul în masă să îi aducă până a doua zi 2700 litri de lapte și nu știu câte kilograme de lapte. Vorba mamei, că și ea țipa la ei, *Că și dacă aș seca fântânile și tot nu aș putea aduce așa cantitate de apă, nu de lapte.* Sora sa, Agripina, venise să o ajute, căci știa că tata este în închisoare, și eram cu tot pământul pe cap că nu vroiau să-l primească la colectiv. Am înțeles că au dat câteva mese ca să scape de el, pentru că eram chiaburi și intra la nu știu ce decret, eram prea copil. Au dat multe mese ca să scape de el, aveau 100 de pogoane, deci 50 de ha, cu heleșteu, cu de toate, mă rog, ca să-l confişte, cred, că era altceva decât să-l dai la colectiv, că așa aveai niște drepturi. Până la urmă l-au dat la CAP, că a venit tata și a vorbit cu primarul cel nou, săracul, și mi-a dat și mie adeverință ca am fost membru CAP, eram studentă. Vai, ce-am pățit pe toată perioada liceului și în studenție, și în somn trebuia să știu câte hectare am avut, am rămas pe 3 ha jumate astea ale lui bunica, putea să mă și bată eu pe-astea le știam. Deci mama o luptătoare, ne lua și pe noi, fără să ne oblighe să muncim la câmp acolo, da eu, băgăreață și inimă mare, lucrăm și eu la culesul inului și mă ridicam și spuneam *Mă doare șira!* eram așa o mogâldeață, eram la grădiniță, la clasa întâi cam pe-acolo. De mama m-am apropiat după moartea tatei, dar tata a fost Dumnezeuul meu, deși mama a dus tot greul ăla, am văzut-o cum pleca încărcată să se ducă după el peste tot, s-a întâlnit cu el în tren când era închis, s-a dus pe la București să vorbească cu toți generaliiăștia din Ciocâltei ca să poată să-l recupereze de pe unde, Dumnezeu, era băgat, prin pușcăriile alea aruncat, nici dosare nu se făceau. Deci ea a fost o luptătoare, eu am înțeles de ce s-a închis așa în ea, tot timpul îi era frică să nu ni se facă rău dacă se află prea multe lucruri. Și acum, după ce s-a dat pământul, după revoluție, ea un an de zile a zis că nu ia un gram de pământ, să nu-i facă rău Danei, nepoatei mele, a fost prea speriată. A fost o femeie lovită, s-a închis în ea. Tata a fost altfel, tata știa că scriu poezie și asculta. Eram foarte mică, o mogâldeață și îl urmam în plimbările lui, când mergea cu mâinile la spate, îl imitam și eu și eram mereu în urma sa. Și povestea foarte frumos, o moștenise pe bunica.

Prin clasa a V-a ne-am mutat la Băilești. Nu ne luaseră încă via, acolo mergeam eu și mă simțeam liberă.

În '59 – '60 am terminat eu liceul. Mi-au respins dosarul pentru facultate și am plecat la Timișoara. Acolo am primit repartiție ca profesor suplinitor în învățământ la Domașnea-Cornea, o comună foarte bogată și frumoasă. Doi ani cât am stat aici a fost foarte bine. Aici nu s-a putut face colectivizare. Sora mea a terminat facultatea și îi dăduseră o garsonieră, primise repartiție. Atunci am plecat la facultate în București unde o aveam pe sora mea, nu au mai fost probleme cu dosarul.

Le doresc celor tineri să se manifeste ca oameni, să-și manifeste bunătatea, să alunge din ei furia, și noi o aveam, dar nu era așa, noi dansam strajnic, și ne eliberam, închiderea în ei duce la egoism, cu cât trece timpul cu atât se așază, iar ei sunt frumoși și trebuie să se manifeste întru frumusețe și bunătate.

B.

... “Ce-mi pot aminti este frica, frica ce domnea în familie”...

Nume si prenume: MBP

Vârsta: 73 de ani în 2013

Data nașterii: 1940

Pensionat.

Eram un copil când s-au schimbat regimurile. Ce-mi pot aminti este frica, frica ce domnea în familie. Primul lucru, prima confruntare a fost când au intrat rușii în casa bunicilor, de la țară, și cum am perceput cu mintea mea de copil cum se face deodată întuneric pentru că au scos tot, tot, tot din șifonier și era biroul bunicului în dreptul ferestrei. Cu toate că erau gamurile mari, cum era într-o casă de gospodari. Și parcă îl văd pe bunicul meu în pat și eu am început să plâng pentru că un rus i-a dat o palmă. Dar, de ce? Ei căutau bijuterii și, de fapt, le-au găsit, pentru că cineva le-a spus că bunicul le-a pus undeva lângă cazanul de țuică, el le pusese în stupi, într-unul din stupi. Ei știau deja că va fi o percheziție, pentru că fuseseră anunțați. La comenduirea din Strehaia unde erau trupele rusești era un traducător un inginer basarabean, inginerul Gruief, pe urmă am fost colegă de școală primară cu una din cele trei fete Gruief, Tamara se numea și soția inginerului fusese învățătoare. Eu nu ajunsesem nici la grădiniță, nici la școală, bănuiesc că era după '44, după '45 și acest inginer Gruief, translatorul a trimis vorbă la fratele tatălui meu, doctorul din Strehaia pe care îl știa că va fi percheziționat la bunicul nostru. Tata era la ora aia în prizonierat nu se știa despre el nimic. Am venit în vara lui 1946, deci pe atunci nu se știa dacă mai trăiește sau nu. Deci acestea au fost primele mele imagini care mi-au rămas în minte, că se întuneca deodată casa. Mai târziu, când veneam, știu că bunicul meu își pune un rând de haine groase deoparte, pe urmă am priceput că dacă îl arestează cumva să aibă hainele groase acolo. Asta mai târziu am realizat și apoi din povestiri am aflat că bunica făcea niște săculeți de pânză plini cu pesmet, tăiau pâinea și o uscau pentru momentul când trebuie să fugă sau dacă îl arestează.

Dar cum am perceput eu această schimbare... eram la grădiniță, pe perete era tabloul

regelui cu Regina Mamă cu niște perle, bineînțeles că noi, copiii, eram vrăjiți de aceste perle ale reginei. Și pe urmă în clasa I, am văzut alte tablouri, cu alte personaje pe care nu le cunoșteam, nu ne interesau pe noi copiii. Deși simțeam noi că este ceva întunecat, copilăria mergea înainte.

La abdicarea Regelui, a venit tata și ne-a spus: *A abdicat Regele! Trebuia să se întâmple și asta!* Altă secvență mai era când a venit un polițist și l-a anunțat pe tata că s-au rupt curelele la moară, ceva s-a întâmplat și la moară, și tata a zis: *Bine că s-a dus și asta!* Deci, de-abia așteptau să scape de tot ce aveau. Apoi a urmat darea afară a tatălui meu, care era magistrat, a fost consilier de Curtea de Apel și nu am resimțit-o ca pe ceva grav... Nici oamenilor nu le venea să creadă că este ceva grav... Sigur că erau îngrijorați, dar mai credeau totuși că este ceva temporar, că se poate întâmpla ceva și totul să revină la normal, nu puteau să-și închipuie că niște oameni total nepregătiți pot să conducă o țară, deși ocupantul era aci și era un bun exemplu... totuși oamenii sperau. Totuși tata nu și-a luat roba de la Judecătoria și i-a adus-o cineva, și a făcut și o masă cu prietenii, era destul de necugetat actul, acum îmi dau seama, dar atunci nici nu am luat în seamă. Și tot atunci am văzut că tata, destul de jovial... *A... să vă spun un banc... Știți că ofițerii nu mai au voie să fumeze... De ce? ... Păi sunt de paie și iau foc...*

Pe urmă au început greutățile materiale pe care eu le-am simțit, așa puțin, și o ușoară ostracizare din partea societății, chiar și eu, copil, la școală fiind... eram un mic dușman. A, altceva, îmi aduc aminte, ni s-a spus să nu mai spunem „*Bună dimineața!*” când venim la școală, și să spunem „*Trăiască Republica Populară Română!*” și eram la intrare, era chiar doamna Gruief, soția inginerului Gruief, și eu rostesc: „*Trăiască Republica Populară Română!*”, și doamna Gruief spune *Lasă, dragă, că trăiește și fără să spui tu!*

Eram la un unchi și aveau niște prieteni, era și doctorul veterinar Basica, îl țin minte pentru că mai târziu a murit la canal, și spuse *Zii, măi, voi la grădinița aia învățați ceva? Ia cântați-ne ceva!* Și eu cu verișorul meu, Viorel, care era mai mic decât mine dar era foarte talentat, el cânta la acordeon fără să fi luat lecții, dar avea talent, și am început să cântăm „*Trăiască Regele!*”, că așa îl știam noi, iar doctorul Basica a zis *Nu mai este de actualitate, dar e bun!* Deci asta mi-a rămas mie în mintea de copil.

Pe urmă, în '49 sau '50 s-a îmbolnăvit bunica și iarna aceea bunicul a stat plecat mai mult la Baia de Aramă, la Padeș de unde erau ei, unde era bunica, ea a murit peste un an, doi și unul dintre motive era să iasă din vizorul autorităților, că îi era teamă de vreo arestare. Și tot atunci când l-au dat afară din magistratură, tata a predat și arma de vânatoare. Și-a dat seama că este indezirabil și poate oricând să i se facă o înscenare.

Eu, pe urmă, l-am întrebat în ultimii lui ani de viață: *Tată, când ți-ai dat seama că nu vor mai pleca comuniștii? ... Prin '48, după plecarea regelui, că nu mai este nicio speranță...* Și tot prin anii '76 când a murit, l-am întrebat cum putem scăpa de comunism? Și tata a spus: *Numai dacă se petrece ceva în interiorul Rusiei...* și, de fapt, așa a fost.

Un moment tragic în viața mea de copil a fost ridicarea bunicilor materni, care mă crescuseră după moartea mamei, mama a murit în '42 când tata era plecat la război, dar a venit la înmormântare și apoi a venit în vara lui '46 din prizonierat. Într-o dimineață, tata a primi pe un bilet de la o farmacistă, nașa mea, cum că l-ar fi văzut pe bunicul într-un camion cu pălărie de soare în cap, și-a dat seama că era ceva. Tata s-a dus acasă, a făcut un mic consiliu de familie, era și Suzana, menajera noastră, o sibiancă. Și ne-am dus, unchiul meu mai stătea la spital, așa

era atunci cu locuința directorului încorporată spitalului. Și s-au dus, au vorbit și cred că eu am priceput că vor fi duși la gara mare, la 2 km distanță, și eu am fugit, și Suzana, doamna care ne făcea menajul, alerga după mine și nu știu cum am intrat, copil, nu știu dacă m-am furișat, am în față un soldat la intrare pe peron, nu știu cum i-am găsit, asta cred că am uitat, cred că niciodată nu mi-am amintit căutarea, zbaterea mea să-i gălesc, disperarea, nu le-am reținut, dar îi văd în vagonul ăla de animale, ei stăteau în partea stângă și parcă văd o femeie și un tânăr și un animal, vacă sau cal, deci laolaltă. I-am găsit, eu am început să plâng, sigur, plângeau și ei, și atunci au căutat, bunica era foarte ordonată, foarte organizată și au găsit o batistă să-mi șterg lacrimile, care aveau imprimate cărțile de joc – ghinda, trefla, toba... parcă le văd... mi-au rămas în minte culorile... imaginea, și mi-au mai dat ceva amintiri care țineau, intim de mine: conturul mâinilor luate în fiecare an de ziua mea, să vadă cum cresc, și probabil și fotografiile pe care le am, mi le-au dat atunci...eu îi iubeam foarte mult. Vara mai veneam uneori la ei, dar nu aveam voie să intrăm în casa bunicilor. Acestea sunt amintirile unui copil din acea perioadă...În clasa a VI-a nu am fost făcută UTM-istă, eu și cu fiica morarului, ne-au sculat în picioare că suntem niște elemente, că nu merităm să fim UTM-iste, mă simțeam vinovată, apoi s-a putut mai târziu, în liceu, oricum eram un copil, se crea un sentiment de culpabilitate, erau maestri în a-ți induce o vinovăție...

Când bunicii mei au ajuns în Bărăgan, li s-a dat un număr de case, s-au așezat în câmp și au început niște ploii cumplite, ei aveau o prelată din pânză de cort și s-au adăpostit de ploaie, apoi au început să-și sape un bordei, ei și o bănățeancă, și au stat în bordeiul acesta unde din tavan, din pereți, creștea grâu, orz. S-au întors după cinci ani, nu le-a dat voie să se întoarcă, să se așeze în gospodăria lor, în casă nici nu au intrat. După șase luni li s-a dat voie și, cu ce mai aveau ei și-au continuat viața cum s-a putut. Asta era cadoul pe care comuniștii l-au făcut unui învățător, inspector școlar, invalid din Primul Război Mondial, fost deputat în Parlamentul României și care a lăsat cu limbă de moarte să scrie pe crucea lui: *Sunt mândru că am dăruit o fărâamă din trupul meu pentru România Mare*. Și așa scrie pe crucea lui. Ca el erau mulți. A, și ce se spunea în familie: că norocul lui a fost că l-au luat în Bărăgan, căci altfel, ar fi fost băgat în pușcărie.

Un alt moment deosebit a fost întâlnirea dintre tata și fratele său, când a revenit tata din prizonierat. Erau foarte apropiați, au trăit în aceeași localitate, cum am rămas și noi copiii. Despre tata nu se știa nimic, începuseră să mai vină din Rusia, întâi au venit cei din Devizia Tudor Vladimirescu, care erau considerați cozi de topor, și așa a și fost. Și când aflau că a venit cineva... întrebau dacă îl știu și pe el. Știam că trăiește pentru că a trimis o scrisoare printr-un camarad - Puric - cineva din familia lui Dan Puric, actorul, de la Padeș din Baia de Aramă era acest Puric... „un camarad care are norocul să vadă țara înaintea mea și eu dacă nu voi mai vedea vreodată să știți că mor cu gândul la voi”... o am scrisoarea. Asta era scrisă în vara lui '45, noi eram în vara lui '46. Și unchiul meu tocmai coborâse în Gara de Nord, se ducea să ia instrumentar pentru spital. Și vede un grup mare, și-a dat seama că vin din Rusia, pentru că erau tunși, rași, hainele... Atunci se apropie de o bancă și zice: *Nu îl cunoașteți....pe...și îi spune numele*. Iar ceilalți îi răspund că tocmai s-a ridicat de pe bancă. S-a dus lângă el, dar nu l-a recunoscut, noroc că l-a recunoscut tata, care se schimbase foarte mult, slăbise foarte mult, alt om. Dar el nu a venit atunci pentru că i-au ținut într-o carantină vreo două săptămâni, iar când a venit mânca foarte puțin ca să-și revină.

Fiecare a plătit, unii mai mult, alții mai puțin...

C.

**... „Săracul om, îngălbenise, ce vină avea că ceasurile alea vechi așa cântau...
Deșteaptă-te, române!”**

Nume si prenume: Vergiliu S.

Vârsta: 79 de ani în 2014.

Data nașterii: 26 octombrie 1935.

Pensionat.

Studiile mi le-am completat pe parcurs, am făcut o școală profesională, am fost la matrișeri-sculeri și am făcut patru ani, până în 1953. Și mi-am terminat pe parcurs și liceul. Am lucrat din 1953 până în 1954 la «Electroputere» ca matrișer-sculer. Când a fost zăpada aia mare, unii vorbesc despre ea, lucram peste program, voit, nu pentru că eram obligat, și mă duceam și la liceu, la seral. Trecusem deja în clasa a IX-a și am ajuns la o cale ferată pe lângă Fabrica de biscuiți Barbu Drugă pe Calea București. Pe acolo era o cale ferată, se ducea în gara Jiu, ce duce spre Calafat. Eu am venit până în Gara Jiu, dar de acolo nu s-a mai putut merge pentru că era zăpada de un metru jumate și m-am întors la serviciu, ne culcam pe mese de fier, de tablă. A fost greu.

Am avut ca specialiști de înaltă calificare pe vecinul Marinescu Petre. Am făcut școală călăuzit de dânsul vreo șase luni. Am hotărât apoi, împreună cu un coleg, să mergem la facultate la topografie minieră. Am dat toate diferențele: topografie, mineralogie, geometrie minieră și desen tehnic minier, cum se face o armătură, am avut profesori buni, am terminat doi ani, ne dădea niște certificate, nu ieșeam ingineri nici dacă terminam trei ani. Am terminat cu foarte bine cum era notarea atuncea, o singură medie am avut de bine, la română. Apoi am venit aici în Craiova și m-a dat la Direcția Agricolă și m-a încadrat în Raionul Craiova. Prima dată ne-a trimis la o evidență funciară, să facem ceea ce facăștia azi cu cadastru. Țara asta va merge bine dacă se reușește partea asta cu cadastru. E un lucru formidabil în secolul nostru. Primul cadastru l-au făcut austriecii pe unde au ocupat. Și s-a mai făcut Bărăganul și nu știu dacă și Dobrogea. Primul cadastru făcut de austrieci pe niște hărți zise *zincuri*, la 1812. Eu am lucrat pe ele. Și aicea nu-i zicea cadastru, îi zicea *evidență funciară*. Adică luând tarlalele cum erau bine conturate, începeai să o nominalizezi pe parcele și menționai proprietarul, dar bine stabilit, cu Registrul agricol pentru că în vremea aceea se plăteau cote și impozite. Era pe timpul comuniștilor, în anul 1955, când am venit eu de la Petroșani. Ce s-a întâmplat? Să fiu sincer nu prea mi-a plăcut în mină, că am făcut practică. Și am trecut la această evidență funciară. Se făcea înainte de a trece la colectivizare, începuse deja. Prima colectivizare începuse prin 1949 în Dobrogea. Cine nu știe ce este și acum, ce agricultură făcuse Dobrogea și ce este acum... Și eu am venit aici la Craiova. Și am făcut prima dată la Studina, într-un sat îi zice Studenița. Parcelat, așa, cu proprietarii... Cum se făcea... proprietarii și apoi, modul de folosință, care trebuia să rămână intangibil, că de-asta se urmărește ca să nu se pună grâu în toată țara și pe urmă n-ai cui vinde. În 1956, luna noiembrie, până a avut loc contrarevoluția de la Budapesta,

se dădeau cote, au terminat cu cotele și se dădea doar impozit și s-a trecut să se facă colectivizarea. Și a început colectivizarea. Am fost și eu, dar nu la prea multe așa, am fost la Bratovoiești unde .... Luau tarlaua asta, *dom'le facem aici colectiv*, și identifica, și nefiind această evidență funciară, adică această parcelare să se știe al cui e și cum e, o lua dintr-un cap. Ajunseseră de râsul lumii, schimbând așa pământul din comună în comună ajunseseră la Roșiori, că îi dădeai pământul, dar unde îl dădeai era vai, de mamă de om.

Și eu am fost la Bratovoiești, la Puțuri, ce ține de Castranova. Îi zicea Cacaletți, dar pe urmă i-a zis Castranova, pentru că este înspre Celaru în partea aia, mai sus, se vede undeva o moină, unde a fost un castru roman, de acolo a apărut Castra Nova, Cetatea Nouă. Pe urmă am mai fost repartizați să facem evidență funciară în regiunea București. La noi era regiunea Craiova, la București, regiunea București, la Ploiești era regiunea Prahova... Pe mine m-a dat în regiunea București, n-am avut decât vreo 700 de ha într-o comună, Turbați, așa îi spune, e pe malul Snagovului. Și pe urmă ne-a dat într-o comună Fierbinți și acolo am avut un teritoriu, nu știu cât era, că știu că nu m-am înghesuit să iau o suprafață mare, așa ca să o termin până în iarnă. Și era comuna Fierbinți, a avut trei teritorii, eu am luat Fierbinții de Jos. Am stat în gazdă la o familie, mi-am terminat lucrarea. Am venit la Craiova pentru că trebuia să mă ia în armată în 1956, în toamnă. Și cam acesta a fost parcursul meu. Am lucrat și la Rojiște, dar pe suprafețe mici, 50-100 de ha, la Predești, la Pleșoi și am mai lucrat la Podari, în primăvara lui 1956.

În 1957 am fost la Bratovoiești, m-a trimis la o comasare. Și la comasarea aia aveam un coleg, inginer agronom, Vasile... Vasilescu... se zicea că ar avea niște probleme, era din Moldova, din Bucovina. Și vă spuneam că ajungeau să-i trimită la Roșiori cu pământul... Și un nărod de primar a scos pistolul ca să liniștească lumea, că altfel se luau la bătaie cu ăla care îi da pământul. Și a ieșit scandal. Și pe urmă primul secretar, era unul Stroe, la raionul Craiova, a zis: *Să vă duceți să vă treceți părinții la colectiv!* Și m-am dus la țară, la mine la Frățila, comuna unde m-am născut eu, și aparținea pe timpuri de Vâlcea. Toate comunele erau din regiunea Oltenia. Și m-am dus... am adevărta acasă, în care se scrie că tata a trecut la tovărășie că nu era CAP în zonă. Pe urmă l-a făcut, dar mai bine nu îl mai făcea, că a fost vai, de mamă de om. Și ăla nu a prea crezut că nu e CAP în zonă și având o problemă cu familia și începuse să mă deranjeze și pe mine să plec dintr-o parte în alta, am zis, ia să mă întorc în fabrică, era greu, dormeam pe la primărie, nu găseai mâncare, mâncai pe la oameni... M-au trimis o dată la un litigiu între doi vecini la Pleșoi și am reușit noi să-i împăcăm. Și ne-a invitat seara la masă, era spre sfârșitul anului, dar trebuia să lucrăm. Și cum stam noi la masă, a început un ceas să cânte *Deșteaptă-te, române!* Săracii oameni s-au speriat, activistul de partid era un învățător de la Livezi, era un om cumsecade și i-a zis: *Da, mă, închide-l că ne cântă destul*, că atunci era interzis «Trăiască regele», «Deșteaptă-te, române!»... Ceaușescu le-a dat drumul ...Și cam asta a fost, săracul om îngălbenise, ce vină avea că ceasurile alea vechi așa cântau...

Când m-am născut eu, mama și tata n-aveau casă, m-am născut în 1935, în octombrie, tocmai când făcuseră o cameră în casă. Tata era agricultor, cu toate că părinții i-au vrut binele, făcuse cizmărie 4 ani în Craiova, dar dacă lui nu i-a plăcut meseria... Și atunci erau la modă cobilițarii care veneau la Craiova, făceau bani, e-adevărat. Aduceau cocoanelor pe comandă zarzavaturi... ce era pe vremea aceea... Aduceau în coșuri mari și cu cobilița... O am acasă la țară, cobilița lu' tata, coșuri nu am, dar cobilița o am. Vindeau iaurt în dube. Și cu asta și-au făcut casa. M-am născut eu, pe urmă în '39... a fost foarte bine. Am niște fotografii unde nu

zici că sunt țărani. În '39 a început războiul, tot atunci s-a născut și sora mea, care este la București. Deci, a început greul. Pe tata l-au luat la război și a venit în '44 mi se pare, din război. În '40 sau '41 a fost o secetă și nu s-au făcut cerealele, iar bunicul meu era pădurar pe o moșie a boierilor Pazu, dar îi chema Giurăscu. L-am găsit acolo deputat de Dolj în 1896, Ion Pazu, dar pe ei îi chema de familie Giurăscu, și eu mi-aduc aminte, e și acum castelul, dar s-a ruinat. Și mi-aduc aminte că era scris pe grajduri, unde era fânarul, Ion Pazu, dar pe ei Giurăscu îi chema. El nu a avut decât o singură fată. Fata a căsătorit-o cu un ofițer în 1916, care a murit în război. Și n-a avut copii. Și ea s-a recăsătorit cu un general, așa țin eu minte de la taică-meu care îmi spunea, generalul era din Severin, cu care a avut un copil, dar culmea, așa este când e să se aleagă praful, i-a murit copilul și apoi i-a murit și soțul. Deci a rămas singură. Și venea vara. Iarna locuia în oraș, ea locuia cu o fată, o guvernantă căreia îi spunea Fraila... în germană însemna *domnișoară*. De ce o adusesse?! Ca să o învețe germană, franceză...ce era la modă atuncea. Și a rămas pe lângă ea. Și când s-au naționalizat moșiile, în martie sau aprilie 1949, că în 11 iulie 1948 a fost naționalizarea industriei și în 1949 au fost și moșiile boierilor. Cu toate că legea de reformă agrară a fost așa, din 1945, la cei care au 50 de ha să nu li se ia, le-a luat și lor din avere, nu știu, că au dat doar vreo 2500 de metri pătrați la cei care fuseseră în război.

Că uite, facem o paranteză, tata a plecat în război în 1939 și a venit în '44, spre toamnă. Ajunseseră până în Cehoslovacia și pe urmă i-a dat înapoi. Că asta a fost strategia lor, ca să câștige ei războiul cu Berlinul și cu Germania. Și au venit înapoi, și mi-aduc aminte, eram copil, în clasa a II-a, sora mea era mică. El a venit... mergea pe jos, de la Craiova, era Motoci, așa îi spuneam noi, de la Motoci era un drum, era Gaia, Mijlociu și venea la noi. Și niște femei de pe un deal de acolo, și au strigat *Vine Grigore al lu' Barbu!* Când a intrat în curte, era cu barbă, cu mustăți și tata avea 35 de ani atuncea, că e născut în 1909. Spun ce-a spus el, nu pun de la mine, el a fost jandarm, a fost luat într-un regiment... și a făcut ca jandarm armata în termen, adică obligatoriu, în Basarabia. Și a învățat foarte mult de la basarabeni. În primul rând, în ceea ce privește gospodăria, niște oameni foarte vrednici, dar le place să bea. Și pe el l-a luat, era o unitate în Domnești, lângă Ploiești. Și de acolo l-au luat și tot acolo s-a întors când s-a spart frontul. Când se spunea că e greu, el zicea, ce greu? Eu am venit din Moldova, am trecut Prutul prin apă, că altfel ne bombardă, că podul îl bombardaseră. Și am trecut Prutul prin apă, noroc că nu ne-am înecat. Și am venit de acolo pe jos, până la Ploiești, cu pistolul în spinare, cu cartușe în el să ne putem apăra, veneam în dezordine. După aceea i-a grupat din nou, la Ploiești, în regiment și i-au luat rușii prin Ungaria, apoi până în munții Tatra....El mi-a povestit despre munții Tatra, el fiind infanterist, ei erau trăpași, mergeau pe jos. Pe urmă s-a întors la Ploiești și când s-a întors, l-au văzut mai bătrân, el părea mai bătrân, nemaiavăd evidența militarilor că se alesese praful, l-au întrebat câți ani are și a spus că 54 și așa l-au trimis acasă și a venit acasă, apoi au mai trecut ceva ani, până să își ia livretul militar.

În timp ce el era în război, povestești, dar oamenilor nu le vine să creadă, bunicul își petrecea timpul pe moșia lui Ion Pazu, pentru că el era pădurar. Și boierul ăsta avea conștiință, și ăsta a fost om cumsecade, nu am auzit de la nimeni, nici de la tata care era copil, să fi dat o palmă cuiva. Era bun, căci mai era un boier rău în zonă. Și a fost o secetă și am rămas fără porumb, că porumbul era de bază, mămăliga. Și s-a făcut orzul. Ei, în curtea mea, am treierat orzul cu boii, cu picioarele și cu bețele, am bătut și a făcut pâine de orz, îți închipui...nu iasă,

din secară mai merge, dar din orz, nu. Iasă rău, cu țepi, nu se vântură bine, e neagră ca pământul făina de orz, ei, și totuși am mâncat și am crescut mari, voinici, că am și o soră voinică, deci ne-a mers bine. Cum mâncam? Ce mâncam? Bunica mea se trage dintr-o comună, Damian, așa îi spune, de aici de pe la Murta, a fost fiică de popă, așa am auzit, n-am cercetat, am fost pe acolo, pe la niște veri, așa le zicea tata. Ei, și erau 14 copii, și ea a plecat servitoare de acolo, bucătăreasă, bunică-mea era o bucătăreasă desăvârșită, o femeie scundă și puțin grasă, voinică, a făcut și șase copii, și ne făcea „untul babii” și acrea cu aguridă, cu corcodușe, ne făcea din lobodă, din macriș... vezi, cu asta trăiam noi... Porcul era de Crăciun, și pe urmă gata. Culegeam pere, făceam oțet din coarne dintr-acelea roșii, puneam mama în niște sticle sau ulcioare și se acrea și ieșea un oțet foarte bun. Și mâncam iarna coarne, sau toate perele sau merele pădurețe – că nici nu era o zonă să meargă pomii fructiferi – le luăm și le băgam în grâu și le mâncam iarna fără să ne facem probleme.

Erau sărbători frumoase în sat. Să le luăm succesiv. Lăsatul secului era special, când se lăsa post de Paști. Unii se duceau pe un deal, alții pe alt deal. Și, fie că erau cu goarne, bunicul meu a fost gornist în Primul Război Mondial. Și cu goarna strigau fetele, unii dintr-o parte, ceilalți de pe altă parte, căci copii erau mulți, străbunii mei au fost Moș Pavel, Radu, Marinea, Maria...șiăștia aveau 42 de copii, cinci frați. Deci se făceau copii, nu glumă, și cum le da Dumnezeu. Când eram mai mic, mergeam și eu cu ei pe dealuri. La Lăsatul secului, veneau nepoții, se duceau la nașul lor, la moș, cu plocon, și acolo se organizau petreceri. Și pe urmă erau Păresimile. Nu mâncam dulce. Era baba, erau săraci, dar nu mâncau dulce. Și mi-aduc aminte, nu știu ce era, dar avea borcanele cu miere, pe atuncea uleiurile – așa se spunea la stupi, și când lua mierea, se distrugea și familia de albine, și nu-și permitea să strice stupii. Și era frumos atuncia, că făcea baba pâine pe plită, azimă și cu miere pe ea, și mâncam de rupeam pământul...

Și pe urmă venea Paștele. Frumos era Paștele! La noi Paștele era trei zile. Noi avem două biserici în comuna asta, fostă comună Frățila... când era ziua de Paști, venea preotul, că era un singur popă, venea noaptea aici și dimineața la cealaltă biserică. Și luam paști, se ciocneau ouă, și se dădeau ouă peste morminte, iar asta mi se părea formidabil, dacă îmi dădea un ou din ăla era mare lucru... aveam ouă, dar erau altfel cele primite astfel. Șiășta era Paștele. Și a doua zi, luni, la noi era hram la biserică, și la noi era pomană aici-așa, lumea se ducea cu bănișile, cu coșurile, cu ulcioare de vin cu damigenele, cu sticle de țuică, și trăgea o petrecere... pomenea popa toată pomana aia și petreceau acolo neamurile că aveau fiecare mesele separat, unii stăteau pe iarbă, care erau mai necăjiți. Și apoi se făcea horă. Și când se dădea drumul la islaz, se făcea horă. Marți era pomană la biserică cealaltă, mergem și noi la horă, pentru că și ei veneau la noi. O altă sărbătoare era Înălțarea. Oamenii se duceau cu găteală, că așa se spunea pe atunci, pregătită, se duceau și întindeau niște mese și făceau pomană. Eu mergeam cu bunica mea, ne mai întâlneam și cu alți veri, apoi se făcea horă în sat de Înălțare.

O altă sărbătoare era de Constantin și Elena, se respectau zilele de sărbătoare. Se mergea la biserică, cine avea în familie sărbătoriți... Și dădeau pomană. Pe urmă venea Petru și Pavel pe 29 iunie mi se pare că este, și cei care aveau numele acestea, dădeau de băut, mergeau la biserică. Și următoarea era Sf. Ilie, care era foarte așteptat. În primul rând că ne duceam la bălci, la Oteteliș. Era un neam mare de boieri otetelișeni, scrie despre ei în *Bijuterii de familie* de Petre Dumitriu sau cam așa ceva, titlul poate e altul, dar autorul acesta este. De-asta a rămas

în conflict cu Vârvoreni și cu Otetelișeni. A scris despre ei pe vremea lui Ceaușescu. A scris și romanul *Drum fără pulbere*, canalul, care a fost un măcel, iar canalul nu l-a inventat Gheorghiu Dej. Dej a făcut rele, nu ca Ceaușescu, a băgat intelectualitatea în pușcărie. Chiar dacă i-au zis rușii, nu trebuia să o facă. Au murit oameni de mare valoare în pușcărie. Și Canalul Dunăre-Marea Neagră mi se pare că a fost proiectat de nemți, de familia regală, pentru că Dunărea lega Europa de Marea Neagră și lega Apusul de Sud-Estul Europei. Și l-a făcut la început Dej, l-a făcut cu deținuții. Nu au avut decât sapa și lopata, nu se putea face treabă doar cu atât. Poate că a fost, poate că n-a fost un punct de exterminare.

În 1948 aveam 13 ani, eram în Craiova, când, la 11 iunie s-au naționalizat mijloacele de producție, uzinele, fabricile, dar au mai rămas mici ateliere meșteșugărești – de cizmărie, de croitorie, cârciumi, particulari cu reparații de biciclete, ceasuri etc. Ei, și eu am fost acolo când s-a făcut naționalizarea, că eram ucenic la Brătășanu, și le-a luat statul. Noi am rămas ucenici ai lui Brătășanu, dar tot pe cont propriu, pe urmă în 1949 am plecat la Școala Profesională, că s-au înființat școli profesionale, li se spuneau *rezervele de muncă*.

Bibliografie

DEGH, Linda, *Story-telling in a Hungarian Peasant Community*, translated by Emily M. Schossberger, Indiana University Press, Bloomington/ London, 1969.

VULTUR, Smaranda, *Memoria salvată – Evreii din Banat, ieri și azi*, Ed. Polirom, Iași, 2002.

FRUNTELATĂ, Ioana R., *Narațiunile personale în etnologia războiului*, Ed. Ager, București, 2004.

RICOEUR, Paul, *Memoria, istoria, uitarea*, Ed. Amarcord, Timișoara, 2001.

CONSTANTINESCU, Nicolae, *Lectura textului folcloric*, Editura Minerva, București.

COPANS, Jean, *Introducere în etnologie și antropologie*, Polirom, Iași, 1999.

HONCO, Lauri, *Toward the Ethics of Textualisation* în „FF Network for the Folklore Fellows”, November, 2000.